

as Agrohholding Mriya, Nikopol Steel Tubes JSC, Yunist, Caravan LLC, Incukor-prom-K LLC, Rush LLC, Kharkov Aviation Factory SE, etc.

Taking into account the results of the analysis, it was determined that in order to activate the corporate bond market it is necessary to undertake the following measures: to improve the state control over the security issue procedure; to review the system of credit ratings awarded to emitted issues; to tighten the state supervision over the credit rating agencies in Ukraine; to develop rules of their activities and to pass a law which can regulate their operation and create conditions for the implementation of this type of business; to increase the responsibility of top managers for the enterprises' defaults on issued bonds; to create the conditions for the overall development of the stock market and increasing its transparency, which will have a positive impact on the functioning of the corporate bond market.

The authors believe that the state should ensure the creation of appropriate conditions for the development of the corporate bond market since it allows to attract credit funds to the financial market for the implementation of real investment projects. It creates prerequisites for the foreign investors to enter the market, activates the whole investment process in the country and the realization of innovative projects. Moreover, it forms a stable platform for the development of the national economy under the conditions of economic turbulence which the whole economy of our state is suffering from.

Key words: securities, corporate bond market, bond, defaults, stock market, issue.

Стаття надійшла 2 листопада 2015 р.

УДК 330.341.42

М. С. Кіржецька,
Ю. І. Кіржецький

ТИПОЛОГІЯ СУЧАСНИХ МОДЕЛЕЙ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

Зауважено, що забезпечення економічної безпеки визначається загальною моделлю державного регулювання економіки. Досліджено основні концептуальні моделі економічної безпеки реального сектора економіки та наведено їх сутнісні характеристики. Здійснено систематизацію моделей економічної безпеки залежно від періодів економічного розвитку держави та визначено, що, відповідно до фази економічного циклу, роль держави у забезпеченні економічної безпеки національної економіки може бути активною, помірною або пасивною.

Ключові слова: економічна безпека, модель державного регулювання, реальний сектор економіки, концептуальні підходи державного регулювання.

Постановка проблеми. Серед надзвичайно актуальних і складних економічних проблем сьогодення, які мають загальнодержавне значення, вирізняється безпечне функціонування реального сектора економіки. Роль держави особливо важлива у вирішенні цієї проблеми, оскільки за допомогою інструментів державного регулювання визначають напрями подолання економічних загроз у реальному секторі економіки. Одним із об'єктів державного регулювання економіки є фази економічного циклу, які впливають на розвиток економічних процесів у реальному секторі економіки та повинні бути враховані за вибору моделі державного регулювання економічної безпеки.

Стан дослідження. Вивчення загальнодержавної політики, яка ґрунтується на залежностях між фазами економічного розвитку та моделями економічної безпеки, незначне. Так, взаємозалежність проблем циклічності економічного розвитку і державної політики зміцнення економічної безпеки держави досліджував український науковець А. Сухоруков, який визначив, що державне антикризове управління полягає у реалізації стратегічних і поточних заходів щодо забезпечення економічної безпеки. Головними етапами антикризового управління науковець визначив: моніторинг економічних циклів, діагностику причин кризи та реалізацію антикризових програм [1].

Н. Юрків [2] доводить, що у різні періоди розвитку держави потрібно не лише визначати ті або інші пріоритети державної соціально-економічної політики, а й застосовувати адекватні моделі економічної безпеки держави. І. Мойсеєнко [3] сформулювала рекомендації щодо удосконалення механізму антикризового регулювання в умовах світової економічної кризи.

Метою статті є окреслення моделей державного регулювання економічної безпеки України шляхом урахування іноземного практичного досвіду на різних фазах економічного циклу.

Виклад основних положень. У політичній економії утвердилися в основному три парадигми тлумачення національної економічної безпеки: камералістська, кейнсіанська та інституційна, відповідно до яких реальні або потенційні загрози національній економіці країни можуть створюватися зарубіжними конкурентами (камералістська), «провалами ринку» (кейнсіанська), і «провалами держави» (інституційна) [4]. Попри це, в межах цих парадигм сформувалися різні підходи державного регулювання до забезпечення економічної і соціальної стабільності, а також економічної безпеки [5, с. 28]. Ретроспективне дослідження ролі держави у забезпеченні економічної безпеки дозволяє виокремити різні концептуальні підходи до її теоретичного осмислення. Вперше питання захисту національної економіки від загроз

сформулював Ф. Ліст у праці «Національна система політичної економії». Його концепція отримала назву економічного націоналізму, що зорієнтована на подолання конкурентного тиску з боку більш розвинутих в економічному значенні країн і захист національного виробника. Основою концепції є твердження про те, що у випадку вільної торгівлі країни, які з різних причин відстають за рівнем свого розвитку від світових індустріальних лідерів, будуть приречені на відсталість та економічну залежність [6]. Головною метою державного регулювання економіки за цією концепцією є забезпечення економічної незалежності держави. Основними засобами державного регулювання економіки в контексті забезпечення її економічної безпеки є протекціоністська торговельна політика та державна підтримка розвитку національної економіки.

Наприкінці XIX ст. К. Марксом було сформульовано економічну концепцію суспільно-економічної формації. В межах цієї концепції головною метою державного регулювання економіки є протидія загрозам з боку приватної власності на засоби виробництва, яка, на думку її авторів, є передумовою економічної кризи. Економічною основою системи забезпечення економічної безпеки є абсолютне панування державної власності й централізоване (директивне) планування.

Кейнсіанська концепція виникла у 30-ті роки XX ст. Передумовами її формування була можливість протидіяти загрозам, що були зумовлені світовою економічною кризою в США. Головна загроза безпеці національної економіки полягала у безробітті та світовій економічній кризі [7]. Метою державного регулювання в контексті забезпечення економічної безпеки стає економічна та соціальна стійкість. Основними засобами державного регулювання задля досягнення цілей є як економічні методи державного регулювання виробництва через держзамовлення та субсидування, так і адміністративні: прямий адміністративний контроль за конкуренцією. Монетарна політика держави була спрямована на забезпечення низького рівня позичкового відсотка, щоби сприяти інвестиціям. Окрім того, кейнсіанські ідеї створили передумови для створення 1934 року Федерального комітету з питань економічної безпеки США та прийняття Закону про економічну безпеку США (The Economic security Bill of 1935). У цьому законі вивчені та окреслені рекомендації щодо найбільш ефективних методів державного забезпечення економічної безпеки США: соціального страхування, законодавства з питань адміністративної політики щодо страхування старості та безробіття [8]. Валютна і структурна кризи 70-х років XX ст. започаткували наступний етап дослідження ролі держави у подоланні загроз, який передбачав розгляд економічної безпеки

економіки з позиції стабільності її фінансової системи. Засобами державного регулювання визначено грошову і кредитну політику.

У 80-х роках ХХ ст. розпочалася широкомасштабна наукова робота категорії «економічна безпека» установами провідних країн світу, такими як Лондонський інститут стратегічних досліджень і Стокгольмський інститут досліджень безпеки [9]. Попри це, сформовано неоінституціональну концепцію, що пов'язує внутрішню безпеку економіки з ефективністю державної інституційної політики. Основну загрозу економічній безпеці неоінституціоналісти вбачають у надмірній бюрократизації та адміністративних бар'єрах, що обумовлюють корупцію і тіньову економіку.

Державне регулювання спрямовано на захист прав власності, трудових, фінансових, соціальних та інших економічних інститутів, а економічна безпека розглядається з позиції національного економічного розвитку.

Дослідження засвідчили, що забезпечення економічної безпеки визначається загальною моделлю державного регулювання економіки. Відповідно до фази економічного циклу, роль держави у забезпеченні економічної безпеки національної економіки може бути активною, помірною або пасивною (таблиця). Активна роль держави у забезпеченні економічної безпеки переважно виокремлюється у фазі економічного росту та реалізується через інструменти фіскальної та грошово-кредитної державної політики обмеженої лібералізації в економіці з метою одержання позитивної динаміки інвестицій та їх стимулювання. Помірна роль держави у забезпеченні економічної безпеки спостерігається у фазі високого економічного розвитку. Пріоритетами державної політики, яка ґрунтується на неокласичних підходах, є мінімізація економічних коливань, які створюються державою, через негнучкість цін і заробітної плати, що знижує здатність ринку до саморегулювання [10].

У випадку забезпечення економічної безпеки на засадах кейнсіанської концепції державне регулювання розглядається як позитивне. Забезпечення економічної безпеки здійснюється інструментами бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики.

Пасивна роль держави спостерігається у фазі економічного заупадку та економічної кризи. Формальні інститути – конституція, партії, парламент, опозиція – є слабшими, ніж неформальні – патронаж, клієнтизм, непотизм, корупція. Національна держава стає надто слабкою, щоб упоратися з економічними, екологічними та інформаційними загрозами. З іншого боку, вона надто громіздка, щоби створювати передумови для забезпечення економічної безпеки [11].

**Роль держави у забезпеченні економічної безпеки
галузей реального сектора економіки**

Фаза	Країна	Характеристика моделі	Роль держави	Концепція
Піднесення	Бразилія/Китай, Індія, Пд. Корея	Забезпечення ЕБ з позиції захисту національних інтересів, через реструктуризацію та диверсифікацію економіки. Це передбачає за допомогою економічних інструментів і держрегулювання перенаправлення потоків інвестицій із галузей з низькою доданою вартістю у галузі, що визначатимуть конкурентні переваги на міжнародному ринку.	Інструментами забезпечення ЕБ є: податкові пільги для розвитку пріоритетних галузей економіки, державні інвестиції на розвиток державних дослідних інститутів та підприємств; державна політика держзакупівель, що стимулюють внутрішнього виробника; регулювання діяльності зарубіжних корпорацій.	кейнсіанська, неокласична
	США	Економіка побудована за ліберальною моделлю. Забезпечення ЕБ здійснюється через стійкість нац. економіки та її гнучкість і адаптивність, для пережиття наслідків неминучих криз із мінімальними втратами, а також реалізування можливостей розвитку, що відкриваються кризою.	Держава є лише складовою <i>мережевої структури</i> міжорганізаційної взаємодії, її роль у забезпеченні ЕБ є незначна та обмежує механізми контролю та реалізації відповідних стратегій. ЕБ реалізується через політичні стратегії, щодо співробітництва держав у безпековій сфері.	неокласична
Появлення	ЄС	Забезпечення ЕБ формується на соціальних цінностях, що лежать в основі стійкості економіки та складається з двох основних частин: цивільного та господарського права, з одного боку, та системи заходів з підтримки конкурентного середовища – з іншого. Модель соціального ринкового господарства погоджує розширення конкурентних прав із створенням особливої соціальної інфраструктури, пом'якшуючи недоліки ринку.	Держава не встановлює економічні цілі, а створює надійні правові та соціальні рамкові умови для реалізації економічної ініціативи. Такі умови втілюються в громадянському суспільстві та соціальній рівності індивідів, що забезпечує належний рівень ЕБ. Завдання держави – забезпечити баланс між ринковою ефективністю і соціальною справедливістю.	кейнсіанська

Спад	Росія	ЕБ спрямована на забезпечення обороноздатності країни і розвиток експортного потенціалу. Економіка побудована за моделлю державно-номенклатурного соціалізму, яка характеризується слабким ринковим середовищем, економіка політично й адміністративно залежна від керівництва держави, існує високий рівень бюрократії та карно-поліцейського апарату домінуванням державних підприємств і квазідержавних компаній.	Адміністративні методи регулювання економіки та надмірна централізація влади призводять до кризи державної ієрархії і бюрократії, кризи макроекономічного регулювання та тінізації економіки. Надмірна централізація правоохоронних органів посилила тенденцію до консервації політичних еліт відсутності зовнішніх елементів управління через об'єднання місцевих громад і громадянського суспільства.	економічна концепція суспільно-економічної форми
Депресія	Україна	Економіка побудована за моделлю державно-монополістичного капіталізму: головним регулятором економічних процесів виступає ринковий хаос; висока питома вага бюрократично-управлінського; контроль над бізнесовою діяльністю та ЗМІ. Країна перетворюється на суцільну зону підвищеної небезпеки і стає дуже вразливою до економічних і політичних шоків.	ЕБ розглядається з позиції забезпечення незалежності, із акцентом на самостійності прийнятих і реалізації стратегічних рішень. Роль держави ґрунтується на державно-монополістичній власності та орієнтується на пріоритетний розвиток експортоорієнтованої та сировинної моделі економіки. Державні органи влади обслуговують замкнені групи олігархічного спрямування.	ліберальні

Висновки. Визначено, що забезпечення економічної безпеки окреслюється загальною моделлю державного регулювання економіки. Відповідно до фази економічного циклу, роль держави у забезпеченні економічної безпеки національної економіки може бути активною, помірною або пасивною. Пасивна роль держави у фазі спаду призводить до руйнування загальної системи економічної безпеки, що перетворює її у суцільну зону підвищеної небезпеки. Натомість, активне втручання в економіку у періоди спаду здатне оминати фазу депресії та підвищити рівень економічної безпеки реального сектора економіки.

1. Сухоруков А. І. Економічна безпека України в умовах сучасних гео економічних змін / А. І. Сухоруков // Стратегічна панорама. – 2007. – № 1. – С. 30–43.

2. Юрків Н. Я. Економічна безпека реального сектора економіки України: стратегічні пріоритети і теоретико-методологічні засади забезпечення: монографія / Н. Я. Юрків. – Львів: ПАІС, 2012. – 400 с.
3. Мойсеєнко І. П. Особливості формування економічної безпеки України / І. П. Мойсеєнко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – С. 346–355.
4. Флейчук М. І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації / М. І. Флейчук. – Львів: Ахілл, 2008. – 660 с. – С. 139.
5. Державне регулювання економіки: підруч. для вищ. навч. закл. / І. Р. Михасюк, А. Ф. Мельник, М. І. Крупка, З. М. Залога; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Атіка; Ельга-Н, 2000. – 592 с.
6. The National System of Political Economy, by Friedrich List, 1841, translated by Sampson S. Lloyd M.P., 1885 edition, Author's Preface, P. XXVI.
7. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – М.: Экономика, 1993.
8. Meyer A. The roosevelt years and the rise of the American welfare State / Alix Meyer. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cercles.com/n32/meyer.pdf>.
9. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О. С. Власюк; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с. – С. 43–46.
10. Сацик В. І. Антициклічне регулювання за умов глобалізації: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.01.01 / В. І. Сацик; Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. – К., 2006. – 18 с.
11. Мацієвський Ю. Інволюція конституціоналізму та квазіавторитарний режим в Україні / Ю. Мацієвський // Вибори та демократія. – 2011. – № 3. – С. 49–56.

Киржецкая М. С., Киржецкий Ю. И. Типология современных моделей государственного регулирования экономической безопасности реального сектора экономики

Обеспечение экономической безопасности определяется общей моделью государственного регулирования экономики. В статье исследованы основные концептуальные модели экономической безопасности реального сектора экономики и приведены их существенные характеристики. Проведена систематизация моделей экономической безопасности в зависимости от периодов экономического развития государства и определено, что в соответствии с фазой экономического цикла роль государства в обеспечении экономической безопасности национальной экономики может быть активной, умеренной или пассивной.

Ключевые слова: *экономическая безопасность, модель государственного регулирования, реальный сектор экономики, концептуальные подходы государственного регулирования.*

Kirzhetska M. S., Kirzhetskyi Y. I. Current models typology regulation of economic security for the real economy sector

The article deals with the different types of the state roles in ensuring economic security than can arise in the economy. There are clarified the basic modern theoretical models of state regulation in the sphere of economic security, and the preconditions of their forming are determined. Also, there are determined their signs, characteristics, interaction and particularities of the life-cycle conception. The analysis is made upon the most spread models of state regulation in the sphere of economic security in the context of their adjustment and development (evolution) as governmental models in the system of the State Administration in such countries as Ukraine, US, EU, China, Brazil, and Russia. There are three types of the state roles in ensuring economic security in the world: active, passive and moderate. Active role is used for a phase of economic growth. Passive role is observed for a phase of recession and economic crisis. And moderate role is used for a phase of high economic development. The traditional approaches of state regulation in the sphere of economic security, the concept of economic security, role of government in ensuring economic security are described in details. The research of general trends and features for these models of state regulation of economic security was made, an opportunity to identify effectiveness to apply new approaches to reform public administration system in Ukraine was shown. General trends and characteristics of these models of state regulation of economic security to determine the feasible effectiveness in the application of new approaches to public administration reform system in Ukraine were studied.

Key words: economic security, the model of government regulation, the real sector of economy, conceptual approaches of state regulation.

Стаття надійшла 21 січня 2015 р.

УДК 336.14:061.1

В. І. Кіт

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ТА РОЛЬ БЮДЖЕТУ ДЕРЖАВИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Висвітлено теоретико-методологічні основи, об'єктивні передумови виникнення й функціонування бюджету, його роль і значення в системі макрофінансових перерозподільних відносин. Проаналізовано погляди вітчизняних і зарубіжних науковців на сутність бюджету за економічним змістом, матеріальним наповненням, формою вираження, організаційною структурою, юридичним статусом. Систематизовано сукупність бюджетних відносин між учасниками бюджетного процесу. Охарактеризовано сферу дії розподільчої і контрольної функцій бюджету в процесі формування та використання бюджетного фонду. Наголошено на необхідності підвищення ефективності перерозподілу бюджетних потоків щодо всебічного фінансового забезпечення виконання загальнодержавних функцій і завдань.

Ключові слова: бюджет, бюджетний перерозподіл, бюджетні відносини, бюджетний фонд, бюджетування, функції бюджету, бюджетна політика.